

W myśl uchwały Wys. Sejmu z d. 14. Stycznia 1889. Komisya administracyjna przedkłada projekt ustawy o stosunkach sług zmieniony po zbadaniu poprawek odesłanych do komisji z poleceniem złożenia sprawozdania ustnie.

U s t a w a

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o stosunkach sług.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wydaję załączoną ustawę o stosunkach sług i rozporządzam co następuje:

Art. I.

Postanowienia tej ustawy wejđą w życie dnia sześćdziesiątego po jej obwieszczeniu.

Art. II.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się najdalej do roku od obwieszczenia ustawy w nową książkę służbową.

Wydaję nową książkę służbową, uwidoczni to władza w dotychczasowej książce służbowej, która odtąd będzie miała znaczenie tylko jako świadectwo służbowe za czas ubiegły.

Art. III.

Z dniem wejścia w życie tej ustawy tracą moc obowiązującą wszelkie dawniejsze w tej mierze wydane rozporządzenia i przepisy, a mianowicie:

- a) rozporządzenie prezydyalne c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Lipca 1857. Dz. u. kr. Część II. Nr. 12 dla lwowskiego okręgu administracyjnego, zawierające prowizoryczny regulamin dla sług w lwowskim okręgu administracyjnym ;
- b) rozporządzenie Prezydium krajowego z dnia 11. Marca 1855 Dz. u. kr. Nr. 14. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tym-

czasowe urządzenie klasy służących dla krakowskiego okręgu z wyjątkiem głównego miasta Krakowa;

- c) rozporządzenie Prezydium krajowego z dnia 4. lipca 1857 Dz. u. kr. Nr. 8. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy służących dla głównego miasta Krakowa;
- d) wreszcie wszelkie z temi rozporządzeniami w związku będące przepisy.

Wszelkie grzywny, jakie do chwili wejścia w życie niniejszej ustawy przez władzę polityczną w wykonywaniu dotąd obowiązujących przepisów o stosunkach sług na obszarach dworskich nakładane były, przysiąc mają na fundusz ubogich miejscowych tej gminy, z którą obszar dworski jedną stanowi miejscowość.

Art. IV.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa o stosunkach służbowych.

Dział I.

Powstanie stosunku służbowego.

§. 1.

Zawarcie umowy.

Stosunek służbowy polega na umowie służbowej, która pisemnie lub ustnie zawartą być może.

Ustna umowa wtenczas dopiero będzie ważnie zawartą, gdy sługa odda a słuźbodawca odbierze książkę służbową lub certyfikat albo też poświadczenie tymczasowe jej miejsce zastępujące (§§. 35., 37., 38.).

§. 2.

Zadatek.

Danie zadatku zależy od umowy.

Zadatek dany słuździe przy zawieraniu umowy będzie wliczony w zasługę, jeżeli nie postanowiono inaczej.

§. 3.

Warunki umowy.

Warunki umowy służbowej zależą od układu.

Warunki umowy służbowej sprzeciwiające się postanowieniom niniejszej ustawy lub też ustawom innym są nieważne.

Umowa służbowa nie może uwłaczać obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

Za przyjęcie warunków sprzeciwiających się ustawom ulegną karze tak sługa jak słuźbodawca lub jego zastępca.

§. 4.

Zastępca słuźbodawcy.

Postanowienia ustawy, tyjące się słuźbodawcy, stosują się także do jego zastępców z wyjątkiem jedynie takich postanowień, które z natury rzeczy odnosić się mogą wyłącznie tylko do osoby samego słuźbodawcy.

§. 5.

Równoczesne przyjęcie służby u kilku słuźbodawców.

Nie wolno zawierać umów o służbę u dwóch lub więcej słuźbodawców w jednym czasie.

Jeżeli sługa takie umowy ważnie zawarł, obowiązany jest wstąpić do służby u tego słuźbodawcy, któremu oddał książkę służbową albo certyfikat lub też poświadczenie tymczasowe.

Służbodawca, do którego sługa pomimo ważnie zawartej umowy dla tego do służby nie wstąpił, że z kim innym ważnie umowę zawarł i do niego do służby wstąpić był obowiązany, ma prawo żądać od sługi albo wypłaty podwójnego zadatku, albo zwrotu zadatku i wynagrodzenia szkody. (§. 50.).

Sługa podpada nadto grzywnie lub karze aresztu do 14 dni.

Służbodawca, któremu przy zawieraniu umowy służbowej wiadomem było, że sługa już z kim innym umowę służbową zawarł, nie tylko nie ma prawa do podwójnego zadatku, ani do zwrotu zadatku ani do wynagrodzenia szkody, ale nadto ulegnie grzywnie, lub w razie niemożności zapłacenia, karze i odpowiada osobom trzecim niepodzielnie ze sługą za wyrządzoną szkodę.

Zadatek przez takiego służbodawcę dany, winien sługa u właściwej władzy złożyć. Zadatek taki wpływa do funduszu miejscowych ubogich.

§. 6.

Odmawianie sługi.

Kto sługę namawia, ażeby bez powodu w ustawie przewidzianego nie stawiał się do służby, do której się zobowiązał, albo żeby służbę przyjętą przed upływem terminu w moc umowy lub postanowień tej ustawy obowiązującego opuścił, ulegnie grzywnie od 10 do 100 zł. lub w razie niemożności zapłacenia karze aresztu i będzie nadto służbodawcy odpowiedzialnym za szkodę przez to wyrządzoną (§. 50.).

§. 7.

Stręczenie sług.

Stręczenie sług, wykonywane jako zarobkowanie bez zezwolenia władzy, podpada karze stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów.

§. 8.

Nieprzyjęcie sługi.

Służbodawca może odstąpić od umowy i nie przyjąć sługi do służby, jeżeli doszła do jego wiadomości taka okoliczność, która, gdyby się wydarzyła w czasie służby, dawałaby służbodawcy prawo wydalenia sługi natychmiast bez poprzedniego wypowiedzenia (§. 26.). Oprócz tego ma prawo żądać zwrotu zadatku.

Jeżeli służbodawca nie może przyjąć sługi z powodu, iż wydarzył się taki wypadek, który przyjęcie ugodzonego sługi czyni zbyt niekorzystnym, winien o tem sługę niezwłocznie uwiadomić, pozostawić słudze dany zadatek, a nadto wypłacić mu za usługę i wartość wiktów lub ordynaryi, o ile się takowe według umowy należały, w gotowości za jeden miesiąc przy służbie całorocznej, a za dni 14 przy krótszej.

Służbodawca, któryby bez uzasadnionego powodu sługi nie przyjął, winien prócz utraty zadatku zapłacić słudze ugodzoną za usługę w gotowości i wartość wiktów lub ordynaryi, o ile się takowe według umowy należały, za trzy miesiące przy służbie całorocznej, a za jeden miesiąc przy krótszej.

§. 9.

Niestawienie się do służby.

Sługa może odstąpić od umowy i nie stawić się do służby, jeżeli zaszła taka okoliczność, która, gdyby się wydarzyła w czasie służby, upoważniałaby go do opuszczenia służby przed upływem czasu i bez wypowiedzenia (§. 27).

Sługa, nie mogący stawić się do służby z powodu przeszkody wynikłej nie z jego własnej winy, a widocznie dłużej trwać mającej, powinien o tem słuźbodawcę zaraz uwiadomić i zwrócić mu otrzymany zadatek.

Jeżeli jednak przeszkoda wkrótce usunięta być może, obowiązany jest na żądanie słuźbodawcy po usunięciu przeszkody wstąpić do służby.

Z wyjątkiem tych wypadków, każdy sługa, który do służby się nie stawił, podpada grzywnie do 5 zł. w. a. lub karze aresztu do dni 14, a nadto będzie na żądanie słuźbodawcy środkami przymusowymi do służby przystawiony (§. 51). Słuźbodawca może jednak nie żądać przystawienia i poprzestać na zwrocie zadatku i wynagrodzeniu doznanej szkody (§. 50), albo też na wypłacie podwójnego zadatku.

Dział II.**Prawa i obowiązki w czasie służby.**

§. 10.

Czas trwania służby. Milczące odnawianie.

Jeżeli strony inaczej się nie umówiły, oznacza się czas trwania służby dla sług przyjętych do gospodarstwa wiejskiego na jeden rok, a dla sług innych na 3 miesiące, licząc od dnia rozpoczęcia służby.

Umowa słuźbowa zostaje milcząco przedłużoną na przeciąg czasu pierwotnie umówiony lub w ustępie pierwszym określony, jeżeli sobie strony nie zastrzegły, że milczące przedłużenie umowy bezwarunkowo miejsca mieć nie może i jeżeli umowa słuźbowa ani przez słuźbodawcę ani przez sługę w terminie §. 25. określonym wypowiedzianą nie została.

Odmienne umowy tak co do czasu trwania służby jak co do milczącego przedłużania i wypowiedziania, tylko wówczas za ważne uznane być mogą, jeżeli wpisane są do książki słuźbowej (§. 42) lub wyrażone w pisemnym układzie.

§. 11.

Obowiązki sługi.

Przez wstąpienie do służby staje się sługa domownikiem słuźbodawcy i podlega odtąd jego dozorowi.

Sługa winien być wobec słuźbodawcy swego wiernym, posłusznym, prawdomownym, uległym, pilnym w wypełnianiu obowiązków, baczny i troskliwym o jego dobro, winien okazywać słuźbodawcy uszanowanie, winien przestrzegać porządku i czystości.

Wobec rodziny słuźbodawcy winien słuźga zachować się uległe i z uszanowaniem ; żyć zgodnie z innymi słuźgami i domownikami, a wystrzegać się wszelkich kłótni, plotek i obmawiania kogokolwiek, zwłaszcza słuźbodawcy i rodziny jego,

§. 12.

Słuźga winien spełniać wedle rozkazów słuźbodawcy dokładnie i bez oporu nie tylko usługi, do których się wyraźnie ugodził, ale także takie, które do obowiązków przyjętej słuźby zwyczajnie zaliczane bywają. Spory między słuźgami o to, który z nich robotę lub usługę pewną wykonać ma, rozstrzyga słuźbodawca. Nawet słuźga przyjęty tylko do ściśle określonych zajęć, ma pełnić na wezwanie słuźbodawcy nślugi innego rodzaju, jeżeli słuźga do tego przeznaczony nie może wypełniać ich z powodu choroby lub innej przeszkody, albo też jeżeli tego nieodzownie wymagają inne okoliczności, n. p. pilna robota w polu. W przypadku samowolnego uchylania się słuźgi od roboty, słuźbodawca ma prawo nie tylko oddalić słuźgę, jeżeli zachodzą warunki wymienione w §. 26. pod lit. b), ale także przyjąć kogo innego do wykonania tej roboty, a wydatki tem spowodowane potrącić słuźdze z zapłaty.

Słuźga nie może uchylać się od roboty w święta wyznań, do których nie należy. W niedzielę i święta uroczyste własnego wyznania i obrządku winien słuźga wypełniać zwykłe roboty domowe, a nawet takie nadzwyczajne, które bez niebezpieczeństwa dla życia lub mienia słuźbodawcy, jego rodziny lub domowników odłożone być nie mogą.

Zajęcia te nie powinny jednak przeszkadzać uczęszczaniu na nabożeństwo w niedzielę i święta. Słuźbodawca oznacza słuźgom czas i kolej udawania się na nabożeństwo.

§. 13.

Słuźga winien poruczone roboty sam wykonywać, i tylko za zezwoleniem słuźbodawcy może komu innemu poruczyć ich dopełnienie.

Dla własnych interesów może słuźga tylko za zezwoleniem słuźbodawcy wydalac się z domu, jednak winien wrócić na czas przez słuźbodawcę oznaczony.

Pod odpowiedzialnością i surową karą niewolno słuźdze przyjmować bez wyraźnego zezwolenia słuźbodawcy kogokolwiek na nocleg. Słuźbodawca ma nadto prawo zakazać słuźdze przyjmować u siebie kogokolwiek i o innej porze dnia.

§. 14.

Słuźga winien przy każdej sposobności przestrzegać dobra i interesu słuźbodawcy swego, ochraniać je, i w ogóle o ile możności chronić słuźbodawcę od szkody i uszczerbku. Słuźga winien ostrożnie obchodzić się z ogniem i światłem. Do miejscowości, w których z powodu ognia niebezpieczeństwo zagrażać może, nie wolno słuźdze pod surową odpowiedzialnością wchodzić z ogniem lub otwartem światłem, w tych też miejscowościach i w ogóle tam, gdzie słuźbodawca wzbroní, palić tytoniu nie wolno.

Sługa obowiązany jest donieść słuźbodawcy o wszelkich dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach, kradzieżach lub innych czynach karygodnych, bądź to przez inne sługi, bądź przez obce osoby na szkodę słuźbodawcy, jego rodziny lub domowników popełnionych lub zamierzonych.

Za wyrządzoną szkodę odpowiada sługa słuźbodawcy według przepisów powszechnej ustawy cywilnej; orzeczenie w tej mierze wydaje właściwa władza w tej ustawie powołana (§. 50).

§. 15.

Sługa winien suknie, bieliznę i inne swe ruchomości mieć w domu słuźbodawcy i tylko za wyraźnem zezwoleniem słuźbodawcy może przechować je gdziekolwiek indziej.

Słuźbodawca ma prawo w każdym czasie przejrzeć w obecności sługi i jeszcze jednego świadka skrzynie, kufry i wszelkie inne przechowki sługi.

§. 16.

Prawa i obowiązki słuźbodawcy w obec sługi.

Słuźbodawca winien obchodzić się ze sługą po ludzku, wedle możności ochraniać go od pokrzywdzeń przez osoby trzecie, i w ogóle wspierać go w razie potrzeby w granicach słuszności, a czuwać nad obyczajnem i przyzwoitem zachowaniem się sługi w domu i po za domem. Dla utrzymania spokoju i porządku w domu, niemniej dla wymuszenia posłuszeństwa, może słuźbodawca użyć właściwych środków karności domowej, byleby nie przekraczały granic §. 413. ustawy karnej określonych. Jeżeli skarcenia domowe pożądanego skutku nie odniosą, ukarze go władza powołana do wykonywania postanowień tej ustawy (§. 52. 53).

§. 17.

R o b o t a.

Robota słuźde przez słuźbodawcę wyznaczona winna być zastosowaną do wieku, płci i sił sługi.

Słuźbodawcy nie wolno wymagać w niedzielę i święta uroczyste wyznania i obrządku sługi takich robót gospodarczych, które nie należą do robót koniecznych, jakie nawet w te dni zaniechane być nie mogą, jak np. paszenie i karmienie bydła itp. Wyjątek stanowią wszakże roboty około zbiórki w godzinach popołudniowych w czasie żniwa, gdy plonom zagraża niebezpieczeństwo.

§. 18.

Z a s ł u g a.

Słuźbodawca winien płacić słuźde umówioną zasługę w terminach umową oznaczonych.

Dowolne dawanie słuźde podarunków lub poczesnego, chociażby kilkakrotnie ponawiane, nie uzasadnia obowiązku czynienia także w przyszłości datków tego rodzaju.

Jeżeli czas płacenia załugi nie jest umową oznaczony, uiszczoną być ma zasługa w gotowiznie przy słuźbie rocznej kwartalnie z dołu, przy

krótszej miesięcznie z dołu, zasługa zaś w naturaliach, czyli ordynarya w takich samych terminach z góry.

Jeżeli w umowie inaczej nie postanowiono, wolno słuźbodawcy zatrzymać z płacy w ciągu słuźby należnej przy umowach rocznych dwumiesięczne, zaś przy umowach na czas krótszy zawartych jednomiesięczne zasługi w gotowiznie, a to jako kaucyę w celu zapewnienia dotrzymania umowy i ubezpieczenia zwrotu oddanych przedmiotów.

Zatrzymane zasługi razem z płacą w ostatnim terminie wypłaty przypadającą, według wyniku obopólnego obrachunku winien wypłacić słuźbodawca słuździe, gdy tenże ze słuźby występuje, lub w razie sporu o odszkodowanie w chwili, gdy orzeczenie właściwej władzy (§. 50). stanie się prawomocnem.

Jeżeli odmiennych postanowień do książki słuźbowej nie wpisano, należy zastosowywać w razach wątpliwych postanowienia powyższe.

§. 19.

Wikt i odzież.

Słuździe dawać należy wikt zdrowy i dostateczny i umieszczenie odpowiednie.

Umowa co do rodzaju i ilości ubioru i bielizny słuździe dostarczać się mających, ma być wpisana do książki słuźbowej.

W razie niewciągnięcia umowy do książki słuźbowej rozstrzyga miejscowy zwyczaj o rodzaju, ilości i jakości odzieży i bielizny, dostarczać się mających.

§. 20.

Choroba słuźgi.

Słuźbodawca ma starać się o pielęgowanie i leczenie chorego słuźgi; może to jednak skutecznić nietylko w domu własnym, lecz także w zakładzie publicznym, lub w innem miejscu stosownem, jeżeli ztąd niebezpieczeństwo dla chorego nie wynika.

Obowiązek słuźbodawcy pielęgowania i leczenia chorego słuźgi gaśnie z upływem dnia trzydziestego choroby słuźgi, jeżeli słuźga z powodu tej choroby ze słuźby wydalonym zostaje (§. 26 lit. d). Jeżeli zaś dzień rozwiązania stosunku słuźbowego, spowodowanego jakkolwiek inną przyczyną, przed dniem trzydziestym choroby przypadał, gaśnie ten obowiązek słuźbodawcy z dniem rozwiązania stosunku słuźbowego.

O dniu zgaśnięcia obowiązku tego winien jednak słuźbodawca uwiadomić Zwierzchność gminną, względnie przełożonego obszaru dworskiego lub c. k. Dyrekcyę policyi na trzy dni przed ustaniem obowiązku pielęgowania i leczenia chorego. W razie zaniedbania lub opóźnienia tego doniesienia, winien słuźbodawca pielęgnować i leczyć chorego słuźgę aż do upływu dnia trzeciego po uwiadomieniu o tem właściwej władzy.

Jeżeli choroba słuźgi wynika z udowodnionej winy słuźbodawcy, winien słuźbodawca starać się o pielęgowanie i leczenie chorego słuźgi aż do zupełnego wyleczenia, i uiszczając przez ten czas umówioną zasługę.

Jeżeli zaś sługa popadł z własnej udowodnionej winy w chorobę, winien służbodawcy zwrócić poniesione koszta pielęgnowania i leczenia.

Jeżeli niezdolność sługi do pełnienia obowiązków służbowych, spowodowana słabością sługi, nie wynika z winy służbodawcy i trwa dłużej niż dni ośm, traci sługa prawo do poboru zasługi w gotowiźnie za czas, przez który z powodu choroby nie był zdolnym do pełnienia obowiązków służbowych lub też na żądanie służbodawcy winien czas przez chorobę stracony odsłużyć w warunkach umowy służbowej.

Dział III.

Rozwiązanie stosunku służbowego.

§. 21.

Obopólna zgoda.

Stosunek służbowy może być w każdej chwili rozwiązany, jeżeli obie strony na to się zgodzą.

§. 22.

Śmierć służbodawcy.

Śmierć służbodawcy rozwiązuje stosunek służbowy, jeżeli spadkobiercy służbodawcy nie zechcą sługi nadal zatrzymać; w takim razie jednak winni spadkobiercy wypłacić słudze zasługę i dać wynagrodzenie za wikt, ordynaryę i inne naturalia, o ile sługa na takowe był ugodzonym, a to przy służbie rocznej za sześć tygodni, przy krótszej za dwa tygodnie.

Gdyby jednak służba wcześniej skończyć się miała, należy się słudze zasługa tylko do czasu, w którym służba ustać miała.

§. 23.

Zmiana posiadania.

Umowa służbowa gaśnie co do sług przy gospodarstwie wiejskiem również w takim razie, jeżeli gospodarstwo wskutek sprzedaży, zamiany, wydzierżawienia lub w jakikolwiek inny sposób w trzecie ręce przechodzi, a następca służbodawcy sługi zatrzymać nie chce. Służbodawca winien jednak w tym wypadku dać słudze wynagrodzenie oznaczone w §. 22.

§. 24.

Służba wojskowa.

Powołanie sługi do pełnienia służby wojskowej rozwiązuje umowę służbową.

Powołanie sługi do ćwiczeń w rezerwie lub w obronie krajowej, również jak powołanie go do służby tylko egzekucyjnej lub asystencyjnej nie rozwiązuje stosunku służbowego. Sługa winien po ukończeniu ćwiczeń, względnie służby egzekucyjnej lub asystencyjnej powrócić do przerwanej

służby. Służbodawca ma prawo zatrzymać książkę służbową dla zapewnienia się, że sługa powróci do służby. Za czas przerwy nie należy się słudze żadna zasługa.

§. 25.

Upływ czasu. Wypowiadanie.

Jeżeli strony przy zawieraniu umowy służbowej wyraźnie postanowiły, iż umowa milcząco odnawiana być nie może, gaśnie stosunek służbowy przez upływ czasu w ustawie (§. 10.) lub też w umowie oznaczonego.

Jeżeli jednak takiej umowy nie było, gaśnie stosunek służbowy tylko wówczas, jeżeli bądź to służbodawca, bądź sługa, umowę w terminie właściwym wypowiedział. Czas wypowiedzenia oznacza się przy umowach na przeciąg jednego roku zawartych, najmniej na sześć tygodni, zaś na krótszy przeciąg czasu zawartych przynajmniej na czternaście dni przed upływem czasu służby.

§. 26.

Oddalenie sługi.

Służbodawca może wydalić sługę natychmiast bez poprzedniego wypowiedzenia :

- a) jeżeli sługa do pełnienia przyjętej służby jest zupełnie niezdatnym ;
- b) jeżeli występuje z uporczywem nieposłuszeństwem lub zuchwałością przeciw rozkazom służbodawcy lub dozorcę nad sługami ustanowionego ;
- c) jeżeli obrazi czynnie, wyrazami obelżywymi lub obmową ubliżającą służbodawcę, domowników jego lub dozorcę nad sługami ustanowionego, jeżeli podburza sługi przeciw służbodawcy, lub przeciw sługom innym, albo też w ogóle zakłóca rozmyślnie lub usiłuje zakłócić zgodę i spokój domowy ;
- d) jeżeli dopuści się kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, jeżeli do tego namawia sługi inne, albo też nie zawiadomi służbodawcy o dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach lub kradzieżach, bądź przez sługi inne, bądź przez osoby obce popełnianych ;
- e) jeżeli sługa pomimo upomnień nieostrożnie się obchodzi z ogniem lub światłem, albo pali tytoń w miejscach, w których niebezpieczeństwo z tego powodu zagrażać może lub w których służbodawca palenie tytoniu wzbronił (§. 14), jeżeli krzywdzi lub zaniedbuje zwierzęta domowe sobie powierzone, albo też wyrządza służbodawcy inną szkodę przez złość, swawolę lub ciężką opieszałość ;
- f) jeżeli pomimo zakazu służbodawcy bierze na rachunek jego towary lub pożyczka pieniądze ;
- g) jeżeli będzie dłużej, niż na ośm dni przyaresztowany ;
- h) jeżeli oddaje się pijaństwu, grze, rozpuście, lub innego rodzaju nieobyczajności, albo namawia do tego dzieci lub krewnych służbodawcy ;

- i) jeżeli bez pozwolenia służbodawcy nocuje po za domem, lub pozwala obcym nocować w domu służbodawcy, lub też w inny sposób rażąco zakłóca porządek domowy;
- k) jeżeli z własnej winy zapadnie w chorobę zakaźną lub sprawiającą obrzydzenie;
- l) jeżeli nie z winy służbodawcy choruje dłużej niż przez dni trzydzieści.

Służbodawca winien atoli w każdym z powyższych wypadków uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, o ile chodzi o służbę na obszarze dworskim przełożonego obszaru dworskiego, a gdyby ten sam był służbodawcą, c. k. starostwo, w mieście Lwowie zaś i w Krakowie c. k. Dyрекcyę policyi.

W razie oddalenia sługi z przyczyn w tym paragrafie wymienionych, należy się słudze ugodzona zasługa jedynie do dnia istotnego wydalenia ze służby.

Służbodawca może nadto dochodzić przeciw słudze wynagrodzenia szkody (§. 50).

§. 27.

Opuszczenie służby.

Sługa ma prawo opuścić służbę przed upływem czasu i bez wypowiedzenia :

- a) jeżeli służby dalej pełnić nie może bez uszczerbku zdrowia; brzemienność służącej nie upoważnia atoli sama przez się do opuszczenia służby;
- b) jeżeli zdrowiu lub życiu sługi wskutek przekroczenia granic dozwolonej karności domowej zagraża niebezpieczeństwo;
- c) jeżeli służbodawca sługę do czynów nieobyczajnych lub zakazanych uwodzi, lub uwieść usiłuje, albo też nie ochrania go przeciw usiłowaniom takim domowników lub osób uczęszczających do domu służbodawcy;
- d) jeżeli służbodawca przedsięwzięcie podróży mającą trwać po nad czas trwania umówionej służby, albo też przenosi się na stałe zamieszkanie w miejsce, więcej aniżeli o pięćdziesiąt kilometrów odległe od miejsca dotychczasowego pobytu, a sługę wbrew jego woli ze sobą wziąć zamierza;
- e) jeżeli rodzice sługi nagle w chorobę zapadną i w tej chorobie go dla pielęgnowania potrzebują.

Sługa winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, jeżeli jest w służbie na obszarze dworskim przełożonemu obszarowi dworskiego, a gdyby przełożony obszar dworskiego sam był służbodawcą, c. k. Starostwu, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyi policyi. Dopiero po otrzymaniu zezwolenia właściwej władzy może sługa służbę opuścić.

Tylko w wypadkach, pod b. i c. przewidzianych, wolno słudze za równoczesnem zawiadomieniem służbodawcy opuścić służbę doraźnie i usprawiedliwić to natychmiast przed właściwą władzą, która po sprawdzeniu faktu wyda orzeczenie, czy sługa może służbę opuścić, czy też ma do niej powrócić. (§§. 33, 48. i 51.)

W razie zajścia okoliczności pod c) przewidzianej, należy się słudze wypłacić zasługę i wynagrodzenie wikt lub ordynaryi za czas, przez który służba trwać miała, lub przynajmniej za trzy miesiące, jeżeliby służba dłużej jak przez trzy miesiące trwać miała.

W innych wypadkach należy się zasługa i wikt lub ordynarya tylko do dnia rzeczywistego wystąpienia ze służby.

§. 28.

Wypowiedzenie przed upływem czasu służby.

Sługa może wypowiedzieć służbę przed upływem umówionego lub w §. 10. niniejszej ustawy określonego czasu służby z terminem sześciotygodniowym przy rocznej, a czternastodniowym przy krótszej służbie :

- a) jeżeli słudze do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła, mianowicie zaś służącej do wyjścia za mąż wydarza się korzystna sposobność, która przez dotrzymanie czasu służby udaremniłaby została ;
- b) jeżeli dochodzenie spadku lub inna sprawa ważna wymaga dłuższego pobytu sługi w innej miejscowości ;
- c) jeżeli sługa rodzicom, wobec zmiany zaszczytów w ich stosunkach po rozpoczęciu służby, potrzebny jest do prowadzenia gospodarstwa lub rzemiosła, albo do pielęgnowania ich, chociaż nie w nagłej chorobie (§. 28. lit. e), a odwołania sługi ze służby nie można odroczyć aż do upłynięcia umówionego czasu służby ;
- d) jeżeli służbodawca zatrzymuje słudze bądź wypłatę zasługi w gotowiznie za czas dłuższy, aniżeli to w §. 18. dozwolono, bądź też wydanie ordynaryi dłużej aniżeli jeden miesiąc po terminie, w jakim wedle umowy lub ustawy wydaną być miała.

Sługa winien o zajściu takiej okoliczności donieść właściwej władzy i udowodnić tę okoliczność w razie zaprzeczenia przez służbodawcę. Dopiero przez otrzymanie przyzwolenia staje się takie wypowiedzenie skutecznem. Sługa może atoli w razie nagłym w wypadkach pod a) b) c) przytoczonych żądać uwolnienia od służby przy zachowaniu powyższego przepisu o doniesieniu właściwej władzy nawet przed upływem sześciotygodniowego, względnie 14-dniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli służbodawcy na swe miejsce innego zdolnego sługę przedstawi, ugodziwszy się z nim o zasługę za pozostający jeszcze czas służby bez szkody dla służbodawcy.

§. 29.

Służbodawca może wypowiedzieć służbę przed upływem umówionego lub w §. 10. niniejszej ustawy określonego czasu trwania służby z terminem sześciotygodniowym przy rocznej a czternastodniowym przy krótszej służbie, jeżeli znajdą okoliczności, które dalszą służbę czynią zbyt ciężką, albo jeżeli sługa postępowaniem swoim wznieca uzasadnioną obawę, iż zająć mogą wypadki w §. 26. przewidziane.

§. 30.

Obowiązki sługi przy opuszczaniu służby.

Sługa oddalający się ze służby winien oddać służbodawcy w porządku bez poprzedniej awizacji mieszkanie i inne użytki jako uzupełnienie zasług

na czas służby mu oddane jak n. p. pola, zagony i t. p., oraz wszystkie przedmioty, które mu pod dozór, do wyrobienia, przechowania lub do użytku oddane i powierzone były.

Jeżeli taki przedmiot zginął, lub stał się z winy sługi do użytku niezdatnym, może słuźbodawca żądać wynagrodzenia szkody ztąd powstałej i z tego tytułu zatrzymać słuźdze z zasług odpowiednią kwotę tak długo, dopóki strony o wysokość tego wynagrodzenia się nie porozumieją, lub w razie niedojścia do skutku takiego porozumienia, dopóki władza postanowieniami §§. 49. i 50. powołana, sporu o to wynagrodzenie prawomocnie nie rozstrzygnie. Nadto może słuźbodawca wymagać, ażeby mu słuźga ze słuźby się oddalający okazał wszystkie przedmioty, które ze sobą zabiera.

Spyry z tych powodów wynikłe rozstrzyga i orzeczenia wykonuje właściwa władza w §. 49., 50. i 51. powołana.

§. 31.

Prawo słuźgi do odzieży przez słuźbodawcę dostarczanej.

Jeżeli odzież i bielizna w moc umowy ma być dostarczona przez słuźbodawcę, staje się po odbyciu całorocznej słuźby własnością słuźgi. Odzież i bielizna do stroju przeznaczona zostaje nawet po odbyciu całorocznej słuźby własnością słuźbodawcy. Odmienna umowa winna być dla ważności zapisaną do książki słuźbowej.

§. 32.

Skutki oddalenia słuźgi bez prawnego powodu.

Słuźbodawca, który przed upływem czasu trwania słuźby słuźgę oddał, nie mając do tego powodów w §. 26. wymienionych, nie może być zniewolonym do przyjęcia napowrót wydalonego słuźgi, jednak jest obowiązany wypłacić mu zasługę i wartość wiktów lub ordynaryi za czas niedosłuźzony, jednakże nie wyższe jak za trzy miesiące, choćby stosunek słuźbowy na dłuższy czas obowiązywał. Słuźga odprawiony ma oprócz tego prawo poszukiwać u słuźbodawcy wynagrodzenia szkody, gdyby jaką z tego powodu poniósł (§. 50).

§. 33.

Skutki bezprawnego opuszczenia słuźby.

Jeżeli słuźga opuścił słuźbę przed upływem czasu trwania słuźby, a nie postąpił sobie przytem w sposób w §§. 27. 28 i 30. przepisany, winien słuźbodawca uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, gdy idzie o słuźbę w gminie, — c. k. Starostwo, co do słuźby na obszarach dworskich, — we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyę policyi. Te władze zarządzają postępowanie i na żądanie słuźbodawcy przynaglę zbiegłego słuźgę środkami przymusowymi do powrotu do słuźby. Jeżeli zbiegły słuźga znajdował się po za granicami okręgu urzędowego władz kompetentnych, na ich zawezwanie ma on być dostawiony bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia przez c. k. Starostwo, w którego okręgu przebywa. — Wezwania takie ze strony Zwierzchności gminnych winny być wystósowane z do-

łączeniem orzeczenia za pośrednictwem tego Starostwa, do którego okręgu należy wzywająca Zwierzchność gminna (§. 51.).

Służbodawca może jednak przyjąć jednego sługę w miejsce zbiegłego.

W każdym razie zbiegły sługa ulega surowej karze i winien wynagrodzić służbodawcy w całej pełni szkodę wyrządzoną przez nieprawne opuszczenie służby (§. 50).

§. 34.

Przyjęcie zbiegłego sługi.

Kto do służby lub na zarobek przyjmuje sługę, o którym wie lub przypuszczać może, że zbiegł ze służby, ulega grzywnie lub w razie niemożności zapłacenia karze aresztu, a nadto staje się służbodawcy, od którego sługa zbiegł, niepodzielnie ze zbiegłym sługą odpowiedzialnym (§. 50.) tak za szkodę powstałą z nieprawego wydalenia się zbiegłego sługi, jako też za koszta narosłe przez przyjęcie nowego.

Dział IV.

Dokumenta służbowe.

§. 35.

Książka służbowa. — Jej wydanie.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się w książkę służbową. Książkę służbową wydaje Zwierzchność gminy, do której sługa jest przynależnym, przynależnym zaś do gmin miasta Lwowa i Krakowa miejscowa c. k. Dyrekcja policyi, za złożeniem stempla przepisanego i kosztów druku według wzoru pod A.

Jeżeli sługa nie jest przynależnym do gminy, w której przebywa, natenczas na prośbę sługi odniesie się Zwierzchność tej gminy do gminy, do której sługa jest przynależnym, a co do sług do gminy miasta Lwowa lub Krakowa przynależnych do właściwej c. k. Dyrekcji policyi, z wezwaniem o nadesłanie lub o umocowanie do wydania sędze książki służbowej, Tak samo postąpią: przełożony obszaru dworskiego co do sług na obszarze dworskim pozostających i c. k. Dyrekcja policyi co do sług we Lwowie i Krakowie przebywających.

Jeżeli nadeszło ze strony właściwej władzy upoważnienie do wydania książki służbowej, wyda taką sędze Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcja policyi, a co do sług na obszarze dworskim pozostających Zwierzchność gminna tej gminy, z którą tenże obszar dworski jedną miejscowość stanowi, a to z powołaniem się na datę i liczbę otrzymanego upoważnienia.

Sługom przybywającym z krajów, w których nie wydają książek służbowych, równie jak sługom, których przynależność jest wątpliwą, wyda Zwierzchność gminna tej gminy, w której sługa pozostaje, względnie c. k. Dyrekcja policyi, sługom zaś na obszarze dworskim, Zwierzchność gminna tej gminy, z którą ten obszar dworski jedną miejscowość stanowi, książkę

służbową na podstawie dokumentów, i uwidoczni tę okoliczność w książce służbowej.

Władza wydająca książki służbowe ma utrzymywać dokładny wykaz wydanych książek służbowych.

Paszporta, certyfikaty przynależności, książki służby wojskowej i tym podobne dokumenta, nie mogą zastąpić książki służbowej.

Osobne przepisy stanowią, o ile książki służbowe służyć mogą jako legitymacje do podróży.

§. 36.

Przechowywanie książki służbowej.

Służbodawca winien wziąć książkę służbową lub certyfikat (§. 37.) w swe przechowanie przy przyjęciu sługi, a najpóźniej przy istotnem wstąpieniu sługi do służby.

§. 37.

Certyfikat służbowy.

Certyfikat służbowy wydany będzie słudze, który poszukuje służby, a nie posiada książki służbowej z powodu że:

- a) pomimo wniesionej prośby o jej wydanie jeszcze jej nie otrzymał;
- b) albo wydana książka zgubiona lub zniszczona została;
- c) albo poprzedni służbodawca bezprawnie ją przytrzymał;
- d) albo służbodawca nie chce wydać świadectwa tymczasowego. (§. 38).

Certyfikat sporządzonym będzie według wzoru B. Wyda go po sprawdzeniu okoliczności słudze przebywającemu w gminie Zwierzchność gminna, słudze przebywającemu na obszarze dworskim c. k. Starostwo, we Lwowie lub Krakowie c. k. Dyrekcyja policyi.

Na podstawie certyfikatu może być sługa do służby przyjęty pomimo braku książki służbowej.

Sługa, który bez książki do służby wstępuje, odda służbodawcy ten certyfikat; winien jednak niezwłocznie postarać się o wydanie książki służbowej, którą służbodawca weźmie w swe przechowanie, certyfikat zaś zwróci tej władzy, która go wydała.

§. 38.

Poświadczenie tymczasowe.

Służbodawca winien na żądanie sługi, mającego zamiar starania się o nową służbę przed upływem terminu służby, w której pozostaje, wydać poświadczenie tymczasowe.

W tym celu użyć należy blankietów, do książki służbowej dołączonych i jej integralną część stanowiących, o dwóch równobrzmiących połowach, jak wzór C.

Na żądanie sługi winien służbodawca wypełnić rubryki w obudwu połowach, z których jedna (juksta) ma w książce pozostać, druga z książki wycięta i przez służbodawcę podpisana słudze wydaną będzie.

Poświadczenie takie podpisane i pieczęcią właściwej władzy stwierdzone, służyć ma jedynie w celu umożliwienia słudze otrzymania nowej służby i zawarcia ważnej umowy (§. 1., 2.). Poświadczenie to traci wszelką ważność po upływie terminu służby, w czasie trwania której wydanem zostało.

Jeżeli przełożony obszaru dworskiego jest zarazem słuźbodawcą, poświadczenie przez niego wydane przez c. k. Starostwo stwierdzonem być winno.

§. 39.

Przyjęcie słuźgi bez dokumentu słuźbowego.

Słuźbodawca, który przyjmuje słuźgę nie mającego ani książki słuźbowej, ani certyfikatu, ani wreszcie poświadczenia tymczasowego, ulega karze i oprócz tego może być pociągnięty do odszkodowania §. 34. przewidzianego, jeżeli się okaże, że słuźga zbiegł ze słuźby.

§. 40.

Zgłoszenie przyjętego słuźgi.

Słuźbodawca winien wypełnić odpowiednie rubryki w książce słuźbowej i najdalej do dni ośmiu po wstąpieniu słuźgi do słuźby uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyę policyi i okazać przytem książkę słuźbową lub certyfikat.

Okoliczność tę stwierdza właściwa władza w książce słuźbowej lub na certyfikacie.

§. 41.

Świadcstwo słuźbowe.

Przy wystąpieniu słuźgi ze słuźby wypełni słuźbodawca rubryki książki słuźbowej, zawierające świadectwo słuźgi, albo też uda się ze słuźgą do Zwierzchności gminnej, do przełożonego obszaru dworskiego, względnie do c. k. Dyrekcyi policyi, i da ustępującemu słudze ustne świadectwo, które właściwa władza wpisze w rubryki książki słuźbowej, i książkę słuźdze wyda.

Tylko korzystne świadectwa wpisuje się. Rubryki, któreby ujemnie wypełnić należało, wypełnia się kreskami.

Jeżeli słuźbodawca przy wystąpieniu słuźgi ze słuźby sam powypęłniał rubryki książki słuźbowej, winien słuźga, otrzymawszy książkę słuźbową, najdalej do trzech dni po wystąpieniu ze słuźby, zgłosić się do Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyi policyi. W książce słuźbowej należy przy wyciśnięciu urzędowej pieczęci potwierdzić, że słuźga obowiązkowi temu zadosyć uczynił.

Gdyby świadectwo niekorzystne opierało się na obwinieniu, a słuźga zażądał dochodzenia i wykazał tegoż bezzasadność, uwidoczni tę okoliczność Zwierzchność gminna, c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcyja policyi w rubryce „uwaga“ książki słuźbowej.

Służbodawca, wydający słuździe świadomie korzystne świadectwo, niezgodne z prawdą, ulega grzywnie lub w razie niemożności zapłacenia odpowiedniej karze. (§. 53.)

§. 42.

Książka służbowa dokumentem publicznym. — Warunki ważności wpisu umowy do książki.

Książka służbowa, certyfikat i poświadczenie tymczasowe przez właściwą władzę podpisane i jej pieczęcią stwierdzone są dokumentami publicznymi; kto je podrabia, cudzych używa lub swoje daje komu innemu do użytku, ulegnie zastosowaniu właściwych postanowień karnych.

Warunki umowy służbowej, wpisane do książki służbowej, wymagają do ważności swej własnoręcznego podpisu zarówno służbodawcy jak sługi.

Jeżeli jedna ze stron lub obydwie pisać nie umią, winna być umowa stwierdzona przez podpis dwóch świadków, albo też przez Zwierzchność gminną w obrębie gminy lub przez przełożonego obszaru dworskiego w obrębie tegoż obszaru, lub jeżeli służbodawca jest zarazem przełożonym obszaru dworskiego, przez c. k. Starostwo.

§. 43.

Wydanie duplikatu książki służbowej.

Jeżeli książka służbowa zginęła lub zniszczeniu uległa, należy o tem donieść Zwierzchności gminnej, względnie c. k. Starostwu, we Lwowie i Krakowie zaś c. k. Dyrekcyi policyi. — Władza sprawdzi doniesienie i jeżeli się okaże, że dawniejsza książka służbowa istotnie zginęła lub zniszczeniu uległa, wyda nową książkę służbową, o ile do wydania jej po myśli §. 35. jest uprawnioną, lub uda się do władzy, która zgubioną wydała była o wydanie nowej. W nowej książce służbowej jednak wyraźnie uwidocznic należy, że jest duplikatem.

§. 44.

Pozostawianie książki służbowej u służbodawcy.

Jeżeli sługa ze służby ustępujący książkę służbową u służbodawcy zostawi, a miejsce pobytu sługi nie jest wiadome, należy oddać książkę służbową Zwierzchności gminnej, jeżeli chodzi o służbę na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie i w Krakowie c. k. Dyrekcyi policyi. Władza ta przesła książkę służbową tej władzy, która ją wydała. Jeżeli miejsce pobytu sługi, który ze służby ustąpił, jest wiadome, należy mu doręczyć książkę służbową za pośrednictwem właściwej Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyi policyi.

Dział V.

Wykonanie przepisów tej ustawy.

§. 45.

Zwierzchność gminna.

Do wykonywania przepisów tej ustawy w obrębie gminy powołaną jest Zwierzchność gminna z wyjątkiem miast stołecznych Lwowa i Krakowa, tudzież gmin położonych w ich okręgu policyjnym (§. 47).

§. 46.

Starostwo. — Przełożony obszaru dworskiego.

Na obszarach dworskich wykonują przepisy tej ustawy c. k. Starostwo i przełożony obszaru dworskiego.

§. 47.

Dyrekcya policyi.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie wraz z okręgiem policyjnym każdego z tych miast wykonuje c. k. Dyrekcya policyi niniejsze przepisy i sprawuje wszystkie czynności, przekazane Zwierzchności gminnej, dopóki ich sprawowanie nie przejdzie we własny zakres działania gminy.

§. 48.

Policyjny zakres działania.

Zadaniem Zwierzchności gminnych, przełożonych obszarów dworskich i c. k. Dyrekcyi policyi jest czuwać nad karnością i obyczajnością sług, przedewszystkiem zaś winny nadzorować sługi niemające służby.

Oprócz tych władz jest obowiązkiem straży bezpieczeństwa a mianowicie c. k. żandarmeryi czuwać nad sługami bez służby pozostającymi.

Sługi bez świadectwa (§. 41.) lub bez stałego zajęcia lub o których wiadomo, że ze służby zbiegli, winna c. k. żandarmerya dostawić dotyczącej władzy do właściwego dochodzenia nawet bez poprzedniego zawezwania ze strony służbodawców.

Do służby bez służby, nie przynależnego do gminy, w której przebywa, jeżeli nie korzysta z wydarzającej się sposobności wstąpienia do służby lub zajęcia się innem godziwym zatrudnieniem, jeżeli wiedzie życie gorszące lub nieobyczajne, jeżeli nie ma widoku otrzymania wkrótce służby, lub innego zatrudnienia, zastosowane będą odpowiednie postanowienia ustaw.

§. 49.

Rozstrzyganie sporów.

Spory między służbodawcami z jednej, a sługami z drugiej strony, powstające z umowy służbowej, lub w ogóle ze stosunku służbowego, a wytoczone:

- a) po zawarciu umowy, jednak przed rozpoczęciem istotnego stosunku służbowego ;
- b) w ciągu trwania stosunku służbowego, lub
- c) przed upływem dnia trzydziestego od dnia ustania stosunku służbowego, przeprowadza w drodze jak najkrótszej z wyłączeniem dowodu z przysięgi stron, tudzież bez zaprzysięgania świadków i znawców i rozstrzyga Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcyja policyi a co do służby na obszarach dworskich c. k. Starostwo.

Jeżeli rozchodzi się o spór wynikły z umowy służbowej, która jeszcze w życie nie weszła, ta władza powołaną jest do przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia, w której okręgu strona pozwana przebywa; zresztą zaś władza, w której okręgu istnieje lub istniał stosunek służbowy, z którego spór się wywiązał. Właściwa władza winna w celu przeprowadzenia dochodzenia wyznaczyć termin rozprawy najpóźniej na ósmy dzień po otrzymanem doniesieniu.

Spory służbowe wytoczone po upływie dnia trzydziestego od dnia rozwiązania stosunku służbowego rozstrzygają sądy.

§. 50.

Pretensye o wynagrodzenie szkody.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia szkody poszkodowany z pozwanym nie pogodzą się, władza powołana do rozstrzygnięcia sporu oznaczy w orzeczeniu także wysokość wynagrodzenia.

Jeżeli poszkodowany żąda wynagrodzenia przenoszącego trzydzieści zł. w. a., wtedy w orzeczeniu władzy administracyjnej można mu przyznać tylko wynagrodzenie do trzydziestu zł. w. a., a co do reszty wynagrodzenia należy go odesłać do drogi sądowej.

§. 51.

Wykonywanie orzeczeń.

Władza, która orzeczenie wydała, powołaną jest także do wykonania orzeczenia, w razie zaś jeżeli strona zasądzoną po za jej okręgiem urzędowym przebywa, ma się udać o wykonanie prawomocnego orzeczenia do tej władzy, w której okręgu zasądzony przebywa.

Jeżeli jednak rozchodzi się o przystawienie sługi do rozpoczęcia służby, lub też dostawienie zbiegłego sługi, Zwierzchność gminna jedynie tylko swe własne orzeczenia wykonywać może.

We wszystkich innych wypadkach udawać się należy z dołączeniem prawomocnego orzeczenia do właściwego c. k. Starostwa, względnie do c. k. Dyrekcyi policyi o przymusowe przystawienie sługi.

Władza zawezwana winna bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia wezwaniu temu zadość uczynić.

Przystawienie sługi skutecznionem być może tylko na koszt służbowodawcy, który przystawienia żądał. Jeżeli jednak orzeczenie, na którego podstawie sługa przystawionym został, stanie się prawomocnem, ma służbowodawca prawo żądać od sługi zwrotu wszelkich wydatków z tego powodu poniesionych.

§. 52.

Władza karna.

Władzę karną na podstawie postanowień tej ustawy wykonuje Zwierzchność gminna w sposób przepisany w §. 60. ust. gm., c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcyja policyi.

§. 53.

K a r y.

Za przekroczenie przepisów tej ustawy nakładane będą kary pieniężne lub kary aresztu. Sługa nie może być karany wyższą grzywną niż 5 zł. w. a. jednorazowo. Przekroczenia wymagające surowszej kary, karane będą aresztem.

Inne osoby nie mogą być karane jednorazowo grzywną wyższą niż 100 zł. w. a. Kara aresztu nie może przekraczać dni dwudziestu. Można ją jednak postem zaostrzać odpowiednio do postanowień ustawy karnej.

Grzywny należy w razie niemożności ściągnięcia przemienić na areszt, licząc za pięć zł. w. a. grzywny po dwadzieścia cztery godzin aresztu, przyczem atoli trwanie aresztu nie może być krótszem, jak godzin dwaście.

Grzywny tak w gminie jak na obszarze dworskim nakładane, wpływają do funduszu miejscowych ubogich, a to przy grzywnach nakładanych na obszarze dworskim do funduszu miejscowych ubogich tej gminy, z którą obszar dworski stanowi miejscowość.

§. 54.

Tok instancyi.

Co do rekursów i zażaleń, wnoszonych przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom, wydanym na podstawie tej ustawy, obowiązują postanowienia ogólne.

§. 55.

Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.

Rekurs przeciw orzeczeniu, że sługa ma w służbie nadal pozostać, albo też, że stosunek służbowy rozwiązany zostaje i słudze wolno służbę opuścić, nie wstrzymuje natychmiastowego wykonania wydanego orzeczenia.

Orzeczenie zaś, że sługa ma do służby wstąpić, lub że sługa zbiegły do służby przystawiony być winien, tylko w takim wypadku mimo rekursu natychmiast wykonane być może, jeżeli służbodawca złoży u właściwej władzy kwotę równającą się dwumiesięcznej zasludze w gotowiźnie. Kaucya ta jednak 15 zł. w. a. przewyższać nie powinna nawet w tym razie chociażby dwumiesięczna zasluga wynosiła więcej aniżeli 15 zł. w. a.

Kaucya ta służyć ma na zabezpieczenie szkody, jakąby mógł ponieść sługa wskutek wykonania orzeczenia pierwszej instancyi, jeżeliby to orzeczenie przez wyższe władze w dalszym toku instancyi prawomocnie uchylone zostało.